

Рецензія
на дисертаційне дослідження Чжан Менчже
«Поліфонічні жанри у фортепіанній
музиці китайських композиторів»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – «Музичне мистецтво»,
галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»

Дисертація Чжан Менчже присвячена актуальній темі сучасного музикознавства – поліфонічним жанрам і формам у фортепіанній музиці китайських композиторів. Авторка уперше представляє шляхи становлення та розвитку поліфонії у творчості Хе Лутіна, Дін Шаньде, Чень Мінджі, Рао Юяня, Ван Лісаня, Ло Чжунчжуна, Лін Хуа, Хуан Ан-Луна, Сяо Шусяня, Ду Цяня, Сунь Юньїня, Чень Хуадо, Юй Су Сяня, Ван Пейюаня, Жанга Ханбінга, Цзян Юаньлу, Цінь Тао та ін. Дослідниця переконливо доводить, попри те, що в китайському музикознавстві є доволі багато робіт з національної теорії поліфонії, питання, пов'язані з фортепіанними поліфонічними жанрами, потребують суттєвих уточнень, узагальнень та створення жанрової типології. Тому метою дослідження Чжан Менчже стало визначення внеску китайських композиторів у поліфонічні жанри фортепіанного мистецтва в національно-стильовому та виконавському вимірах (с. 25 дисертації).

В дисертації Чжан Менчже послідовно розв'язується низка важливих наукових завдань, що підтверджує вагому наукову новизну її дослідження:

- простежити шляхи розвитку китайської фортепіанної поліфонії у її основних жанрах;
- визначити етапи формування національної теорії поліфонії в Китаї та її значення для засвоєння та реалізації поліфонічних творів в фортепіанній виконавській практиці;
- виявити специфіку поліфонічного мислення китайських композиторів, відбиту в притаманних їм особливостях музичної мови, принципів і прийомів формоутворення, тематичного змісту, тональних забарвлень, ритмічної організації, поліфонічних способів розвитку та якісного перетворення матеріалу;

- представити новаторський ладовий синтез в проаналізованих творах, що виявляється у взаємодії ладової системи *юнь-гун-дяо* з мажоро-мінорною системою та сучасними західноєвропейськими композиційними техніками;

- виявити загальні та неповторні стильові риси творчості китайських композиторів у поліфонічних жанрах, розкрити їх національні особливості, зв'язок із європейською традицією, визначити основне коло засобів музичної виразності, характер та способи піаністичного викладу;

- проаналізувати виконавську специфіку поліфонічних творів китайських композиторів та визначити комплекс піаністичних завдань щодо відтворення поліфонічного тексту (с. 25 дисертації).

Дослідження має логічну структуру: Вступ, два масштабні Розділи – теоретичний і практичний, загальні Висновки і Список використаних джерел.

В Першому розділі дослідниця розкриває стан фортепіанної поліфонічної творчості композиторів ХХ століття. Авторка підкреслює, що в цей час інтерес композиторів різних країн до поліфонічних жанрів значно посилюється, зростає роль поліфонічного начала у музиці. Дуже цікавими та цінними є відомості про творчість композиторів різних країн: Чарльза Газзарі (Аргентина), Деніела Лео Сімпсона, Стівена Малиновські (США), Луї Калледжа (Канада), Сигне (Японія), Сетрака Антона Сетракяна (Ліван), Джорджо Паккьоні, Алессандро Сімонетто (Італія), Джеспера Хемдарва (Швейцарія), Маркуса Джоса Оскара (Іспанія), Янніса Галідакіса (Греція), Домініка Зедіві (Австрія), Лешека Вронського (Польща), що пишуть останнім часом поліфонічні твори для фортепіано. Дослідниця послідовно викладає картину розвитку поліфонічних жанрів та форм у китайській фортепіанній музиці в контексті загальної світової творчості у галузі поліфонії ХХ століття.

В Другому розділі досліджується загальна картина розвитку поліфонічних жанрів та форм у китайській фортепіанній музиці. Зазначається, що в ранній період композитори Китаю зверталися до жанру програмної поліфонічної п'єси, інвенції, циклу поліфонічних п'єс. Вищою формою розвитку поліфонічного мистецтва стала фуга. Специфічною рисою фортепіанної творчості китайських композиторів стало створення програмних поліфонічних творів – це новий напрям, практично не характерний для

європейських поліфонічних творів, тому він майже невідомий українським музикантам.

У роботі досліджуються фуги, написані на основі пентатонного ладу, увага акцентується на характерних особливостях звучання традиційних китайських ладів, які надають цим творам національної своєрідності. Хочу відзначити, що фуги, засновані на пентатоніці, вивчені вкрай мало, що перешкоджає їхньому введенню у світову виконавську практику. Тим часом, на сьогоднішній день такі поліфонічні твори для фортепіано є значним шаром китайського національного фортепіанного репертуару. На думку здобувачки, ладова система *юнь-гун-дяо* є одним із фрагментів китайської традиційної музичної культури, але процес її використання у ХХ столітті показує, що вона давно не може залишатися єдиною концепцією музичного мислення в Китаї. Єдина можливість її плідного розвитку полягає у рівноправному діалозі із західною культурою, її звуковими системами, її мистецькими досягненнями.

Далі аналізуються фортепіанні поліфонічні цикли китайських композиторів Рао Юяня, Дін Шаньде, Чень Мінджі, Лін Хуа, Ван Лісаня, Ло Чжунчжуна, Хуан Ан-Луна, практично невідомих українським музикознавцям і піаністам. Хочу сказати, що в класі спеціального фортепіано професора Чернявської М.С., окрім ґрунтовної наукової роботи, китайськими студентами і аспірантами виконується велика просвітницька робота з підготовки та виконання багатьох фортепіанних творів китайських композиторів. Завдяки цьому ми можемо почути цей репертуар як в навчальному процесі, так і на концертах нашої кафедри. Китайські студенти – вихованці нашого Університету – також представляють програми, в які включені твори їх країни, на різних міжнародних конкурсах. Так, наприклад, Сунь Ле – одна зі студенток класу Маріанни Станіславівни, неодноразово виконувала твори китайських композиторів на конкурсах в Італії, Іспанії, Литві та інших країнах. Саме у її виконанні в програмі випускного іспиту з фаху в магістратурі я вперше почув Прелюдію і фугу Ван Лісаня «Народна іграшка» *g-цзюе*.

Завдяки роботі Чжан Менчже у нас є можливість отримати інформацію про величезну кількість нових для нас сучасних поліфонічних фортепіанних творів: «Чотири прелюдії та фуги» Дін Шаньде, «13 прелюдій та фуг» Чен Мінжі, поліфонічні цикли Рао Юяня, Лін Хуа, Хуан Ан-Луна та інших. Дуже

цікаво спостерігати, яким чином геній Й.С. Баха загалом та творіння Добре темперованого клавіру мають вплив на сучасні композиторські школи, досить віддалені географічно та ментально. Звернувшись до бахівської побудови малого поліфонічного циклу Прелюдія і фуга, кожен з композиторів прагне представити слухачеві «лабораторію» своєї творчої думки.

Авторка дисертації виявляє риси фортепіанного стилю кожного композитора, розкриває національні особливості поліфонічних творів, зв'язок із традиціями європейського піанізму, визначає основне коло засобів музичного виразу, характер та способи піаністичного викладу, тощо. Підкреслимо важливу складову дослідження: в процесі аналізу розглядаються також піаністичні завдання, що постають перед піаністом під час виконання цієї музики: особливості інтонування, засобів артикуляції, динаміки, педалізації, аплікатури, слухових та віртуозно-технічних труднощів.

Роботу завершують логічно побудовані Висновки, що в повній мірі розкривають зміст поставлених завдань. Таким чином, можемо констатувати, що отримані авторкою наукові результати є цінним внеском в сучасне музикознавство, а розроблена наукова концепція має подальшу перспективу вивчення.

Тим часом обов'язок рецензента примушує задати запитання й поділитися своїми міркуваннями:

1. Перше питання стосується комплексу виконавських завдань, про який Ви пишете у підрозділі 1.3. Скажіть, будь ласка, в чому Ви вбачаєте особливість виконавської реалізації на фортепіано поліфонічних творів китайських авторів?

2. Чому лади китайської народної музики не можна ототожнювати з європейськими ладами, хоча формально деякі з них на слух мають структуру, подібну до європейських?

3. Чому в поліфонічних творах китайських композиторів переважає програмність?

4. Які поліфонічні твори використовуються у навчальному процесі школи та консерваторії?

5. Чи відомі Вам поліфонічні твори китайських композиторів для двох фортепіано?

Наведені запитання жодним чином не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження Чжан Менчже, оскільки направлені на перспективу подальшого вивчення китайської поліфонічної музики.

Ступінь актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, містить ряд нових і важливих спостережень, побудованих в цілісну наукову концепцію. Висновки, сформульовані у дисертації, свідчать про новизну отриманих результатів та високий професійний рівень авторки.

Анотація стисло і сконцентровано передає основні положення праці. Наукові результати дослідження Чжан Менчже висвітлені у трьох наукових публікаціях, відповідають вимогам МОН України і кількісно, і за змістом. З опублікованих статей – дві надруковані в українських фахових виданнях категорії Б, третя стаття – у зарубіжному науковому виданні з музикознавства, що проіндексоване у наукометричній базі Scopus. Робота пройшла необхідну апробацію на Міжнародних науково-практичних конференціях. В роботі не виявлені порушення академічної доброчесності.

Підсумовуючи все вищенаведене, можемо з впевненістю констатувати, що наукова праця «Поліфонічні жанри у фортепіанній музиці китайських композиторів» в повній мірі відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво, а її авторка Чжан Менчже заслуговує отримання пошукуваного наукового ступеня.

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри спеціального фортепіано
Харківського національного університету
мистецтв імені І.П. Котляревського

Ігор СЕДЮК